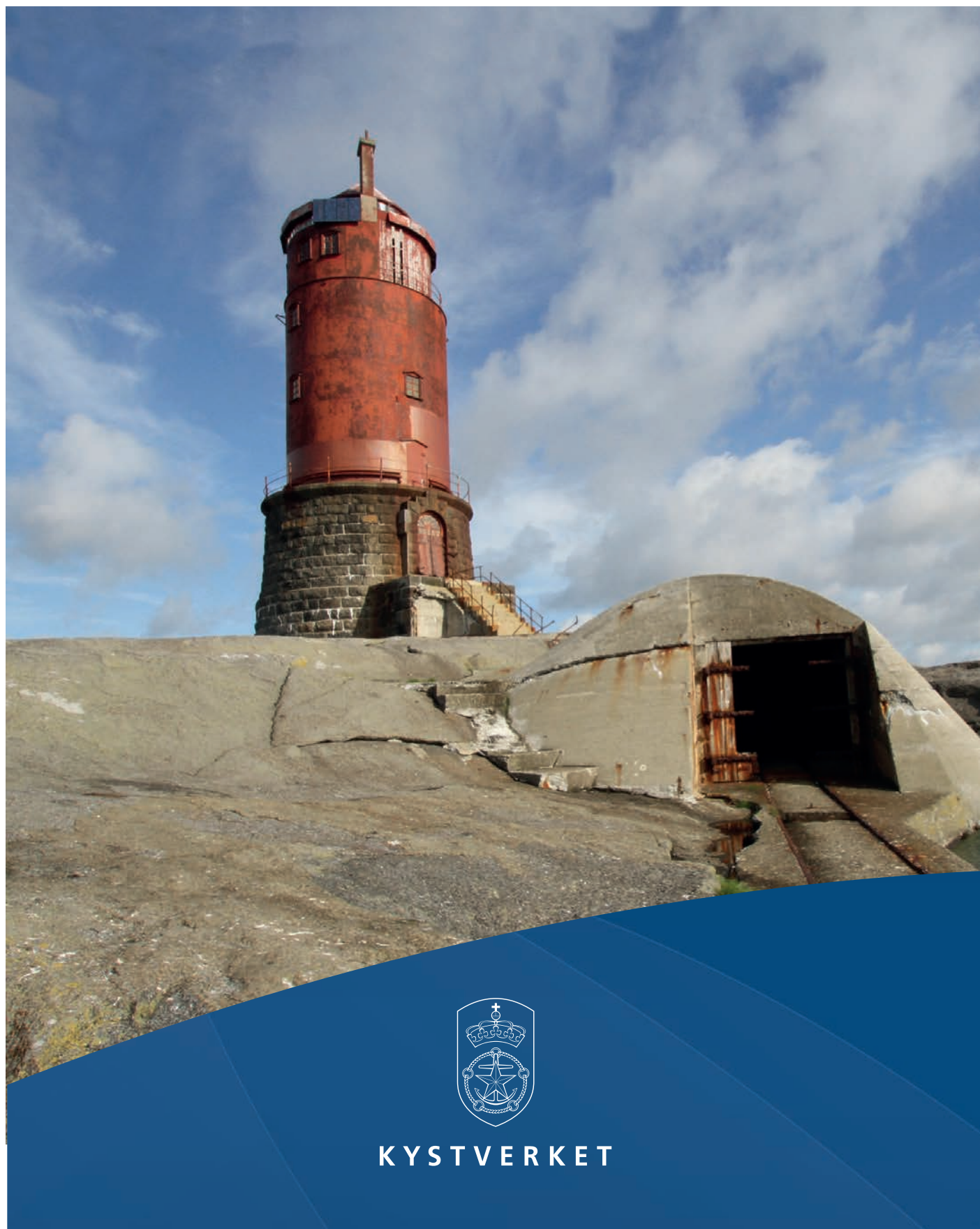

FORVALTNINGSPLAN FOR KYA FYRSTASJON

ØSEN KOMMUNE • TRØNDELAG FYLKE

KYSTVERKET

INNHold

GENERELL DEL

Kystverkets fyrstasjoner.....	3
Innledning	3
Fredningsprosessen.....	3
Fredning av bygningene.....	3
Fredning av området som helhet.....	3
Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen	3
Vernemyndighet.....	3
Kravet om forvaltningsplan	3
Hensikten med forvaltningsplanen	3
Ny bruk – på fyrenes premisser.....	4
Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere	4
Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen	5
Formidling	5
Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene.....	5
Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider.....	6
Krav til håndverkere	6
Veiledere for vedlikehold	6

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern og vedlikehold.....	6
Grunnholdninger til vern	6
Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper:	6
Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper.....	6
Større vedlikeholdsarbeider og endringer	7
Tilbakeføring	7

SPESIELL DEL

Kya fyrstasjon.....	8
Kart og situasjonskart.....	9
Kart over det fredete området.....	10
Faktaopplysninger om Kya fyrstasjon.....	11

Bygningspresentasjoner

1. Fyrtårn	13
2. Naust	20

Det fredete området	22
----------------------------------	-----------

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner.....	23
Vedlegg 2: Fredningsvedtak for Kya fyrstasjon.	24
Vedlegg 3: Tilstandsoversikt Kya fyrstasjon.	36
Vedlegg 4: Tilstandsanalyse av Kya fyrstasjon	
1. Fyrtårn	37
2. Naust	39

Forsidefoto og andre foto i den spesielle delen: Kystverket 9.8.2018.

GENERELL DEL

Tranøy fyrstasjon på Hamarøy, Nordland. Foto: Kystverket.

Kystverkets fyrstasjoner

Innledning

Fyrstasjonene forteller om en spesiell og svært viktig del av norsk historie. Satsingen på utbyggingen av fyrvesenet er en av de største i den norske stats historie, og utbyggingen av fyrstasjonene har bidratt til å utvikle Norge til den sjøfartsnasjon vi har vært og fremdeles er. Fyrstasjonene er også omfattet av en stor og stadig økende interesse, og ikke minst har de ofte en sterkt identitetsskapende funksjon for lokalbefolkningen. De fleste fyrstasjoner er monumenter i kystlandskapet, og Kystverket er som eier forpliktet til å forvalte disse kulturminnene med respekt for dem som har vært med på å bygge opp den maritime infrastrukturen vi i dag forvalter, og med omtanke for dem som kommer etter oss.

Fredningsprosessen

På bakgrunn av "Nasjonal verneplan for fyrstasjoner", som kom i 1997, fattet Riksantikvaren i tiden frem til 2001 vedtak om fredning etter kulturminneloven av 83 fyrstasjoner. Av disse er i dag 68 helt eller delvis fremdeles i Kystverkets eie (se oversikten i vedlegg 1). I 2001 besluttet Stortinget at de siste 31 bemannede fyrstasjonene skulle avbemannes, og denne prosessen ble avsluttet i 2006. Gjennom tidene er mange fyrstasjoner solgt, men i St.prp. nr. 29 (2006 – 2007) ble den da pågående avhendingsprosessen stoppet, og det ble bestemt at Kystverket skulle eie fyrstasjonene (med unntak for mulig overføring til Direktoratet for naturforvaltning). Samtidig ble det bestemt at Kystverket skulle stå for utleie slik at fyrstasjonene kunne gjøres tilgjengelige for allmennheten. Dette innebærer at "vern gjennom bruk" vil være et viktig prinsipp for etatens forvaltning av fyrstasjonene.

Fredning av bygningene

Bygningene på fyrstasjonen er fredet i henhold til § 15 i kulturminneloven. Dette innebærer at det ikke er tillatt å rive bygningene eller deler av disse, eksteriøret må ikke bygges om, heller ikke interiøret der dette er særskilt nevnt. Planløsningen kan ikke endres, og det kan ikke skiftes ut bygnings-elementer eller materialer. Alt vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle

materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

Fredning av området som helhet

Området rundt bygningene er fredet i henhold til § 19 i kulturminneloven. Hensikten er å bevare anleggets virkning i landskapet, og sørge for at anleggets karakter blir bevart. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Eldre strukturer som gjerdar, rekkverk, jordkjellere, tekniske installasjoner osv skal ikke fjernes eller endres uten at det har vært nødvendig kontakt med vernemyndighetene. Det er viktig å bevare stedets egenart, og dette gir også en sentral premiss for hvordan det kan legges til rette for ny bruk av fireiendommene.

Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen

I fredningsvedtakene står det at fredningen ikke skal være til hinder for den tekniske driften av fyrstasjonen. Dette betyr imidlertid ikke at Kystverket uten videre kan fjerne eller gjøre endringer på teknisk utstyr, selv om dette er sikkerhetsmessig begrunnet. Andre formuleringer i de forskjellige fredningsvedtakene gjør også at det kan være nyanser i hva som er tillatt og hva som er søknadspliktig. Generelt er det best å gå ut ifra at alle tiltak er søknadspliktig, spesielt i selve fyret, som er interiørfredet. Det er viktig at regionen har en god dialog med vernemyndighetene i en tidlig fase, ikke minst fordi etaten da kan få veiledning slik at planlagte tiltak kan bli gjennomført på en måte som også best mulig ivaretar hensynet til kulturminnet.

Vernemyndighet

Ansvar for den konkrete oppfølgingen og forvaltningen av fredningsvedtakene for de enkelte fyrstasjoner er delegert fra Riksantikvaren som nasjonal vernemyndighet til fylkeskommunenes regionale kulturminneforvaltning. Det er følgelig fylkeskommunen som skal behandle søknader om dispensasjon ved tiltak som krever slik tillatelse, og det er den aktuelle region i Kystverket som kan sende søknad om dispensasjon.

Kravet om forvaltningsplan

I henhold til kgl. res. av 1. september 2006 skal det utarbeides forvaltningsplan for alle fredete eiendommer i statens eie. I forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer er det bestemt at forvaltningsplanene skal forelegges Riksantikvaren, som skal sikre at innholdet ivaretar formålet med fredningen.

Hensikten med forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen skal både gi kunnskap om viktige generelle prinsipper for forvaltningen av fyrstasjonene som fredede kulturminner, og gi forståelse for det helhetlige miljøet og det særpreget som karakteriserer den enkelte fireiendommen, og som skal ivaretas i vernesammenheng.

Hensikten er å sørge for et best mulig utgangspunkt for å stille de rette spørsmålene og finne de rette løsningene når det gjelder vedlikehold, bruk og utvikling av den aktuelle fyrstasjonen.

Forvaltningsplanen består av en generell del, som er felles for alle fyrstasjonene, og en spesiell del, som omhandler den enkelte fyrstasjon.

Forvaltningsplanens spesielle del vil inneholde:

- Relevante eiendomsdata
- Presentasjon av fyreiendommen som helhet, de enkelte bygninger, anlegg og tekniske installasjoner, og området.
- Vurdering av utviklingsmuligheter for fyrstasjonen som helhet samt for de enkelte bygninger
- Eventuelle spesielle forhold for den aktuelle fyrstasjon
- Bygnings- og konstruksjonsdokumentasjon (foto og tegninger)
- Tilstandsanalyse, eventuelt med konkrete forslag til tiltak
- Historisk dokumentasjon
- Fredningsvedtaket

Når det gjelder historisk dokumentasjon, vil ikke den kunne være uttømmende i forvaltningsplanen for den enkelte fyrstasjon. Det er derfor viktig at man ved planlegging av konkrete tiltak, som tilbakeføring eller formidling, går aktivt inn for å finne ytterligere informasjon. Her vil Senter for eiendom og kultur og Kystverkmusea kunne bistå regionene og leietakerne.

Senter for eiendom og kultur har ansvaret for koordineringen av etatens arbeid med forvaltningsplaner. Utarbeidelsen av de konkrete forvaltningsplanene for de enkelte fyrstasjonene gjøres i nært samarbeid mellom regionene og Senter for eiendom og kultur.

Ny bruk – på fyrenes premisser

Ny bruk gjør det ofte ønskelig og noen ganger nødvendig med endringer av bygninger og tilrettelegging på området. Det er viktig å bruke tid på å vurdere hvordan slike tiltak kan gjøres så skånsomt som mulig, og uten at fyreiendommens egenart blir skadelidende. En liten endring ett sted kan virke harmløs, og det samme kan en annen et annet sted, og en tredje... men summen av disse delene kan bli en dårlig helhet som gir en lite harmonisk utvikling av stedet. Forvaltningsplanen skal bidra til at det blir lettere å ha helheten for øye når mulige endringer vurderes. I gjennomgangen av fyreiendommen som helhet og de enkelte bygninger blir det konkretisert forhold som det vil være viktig å ta hensyn til ved planlegging av større

vedlikeholdsarbeider og endringer, og det indikeres mulige bruksområder og utviklingspotensiale som Kystverket mener vil ivareta stedets egenart. Enkelte steder er det naturlig å gi klare føringer om hvor det vil være aktuelt å vurdere tilbakeføring, og eventuelt til hvilken epoke.

Fra Store Torungen. Foto: Kystverket.

Det lar seg oftest gjøre å finne gode løsninger som forener vern med ny bruk, selv om løsningene kan bli annerledes enn det man først så for seg. Å finne slike løsninger krever grundighet, vilje og kompetanse i både planlegging og gjennomføring av arbeidene. Felles samtaler mellom Kystverket som eier, leietaker som bruker, kommunen som forvalter av plan- og bygningsloven og fylkeskommunen som forvalter av fredningsvedtaket, vil ofte være vel anvendt tid – og ikke minst hvis diskusjonene kan finne sted nettopp på fyrstasjonen. Stedet er i høyeste grad part i saken, og kan ofte gi føringer gjennom sin tilstedeværelse!

Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere

Kystverket er avhengig av et samarbeid med leietakere som er interessert i å bidra til å ta vare på den viktige kulturarven som fyrstasjonene representerer. Staten vil i liten grad selv kunne benytte den bygningsmassen som er på fyrstasjonene utover de bygningene som er direkte knyttet til den tekniske driften av navigasjonsinstallasjonen, slik som maskinhus og fyrtårn. Vern gjennom bruk forutsetter et aktørsamarbeid, der gjerne også lokale og regionale myndigheter er engasjert, enten som leietakere, eller som aktive premissleverandører og bidragsytere i utviklingen av stedet.

Kystverket benytter en standard leieavtale ved utleie av fyrstasjoner, også for de som ikke er fredet. Avtalen har følgende generelle formål og forutsetninger:

- Uavhengig av om eiendommen er helt eller delvis fredet, skal eiendommen bevares og sikres som kulturminne, og eiendommens egenart skal bevares.

- Leietaker skal ivareta og videreutvikle allmennhetens adgang til fyreiendommen. Leietakers aktivitet på stedet må tilpasses allmennhetens interesser slik at den ikke kommer i konflikt med disse interessene.
- Leietaker forplikter seg til å holde utleier løpende orientert om planene for utviklingen og bruken av leieobjektet.
- Utleier vil bidra med rådgivning ved videre vedlikehold og istandssetting av leieobjektet. Utleier vil løpende vurdere mulighetene for å bidra til vedlikehold og/eller oppgradering av leieobjektet ut fra de til enhver tid gitte budsjetttrammer.
- Leietaker må ikke bruke, eller tillate at andre bruker, leieobjektet til bolig.
- Leietaker forplikter seg til å legge særlig vekt på miljøvern i forhold til bruk og vedlikehold av leieobjektet.

I tillegg skal det formuleres egne punkter som uttrykker formål og forutsetninger for leieforholdet ved den enkelte fyrstasjon. En slik formålsparagraf i en leieavtale understreker nødvendigheten av et nært samarbeid og tett kommunikasjon mellom Kystverket og leietakerne – dette er ikke et vanlig leieforhold, men gjelder samarbeid om et kulturminne!

Avtalen omtaler også samarbeidet om vedlikeholdsarbeidet på fyrstasjonen. Det er Kystverket som i siste instans er ansvarlig for å sette opp arbeidsprogram for det enkelte år og gi nødvendige føringer for hva som skal gjøres og på hvilken måte. Bortsett fra ved kritiske hendelser, slik som ved stormskader, skal ikke leietaker utføre noen tiltak på eiendommen uten at dette er godkjent av eier. Det er også eier som er ansvarlig for at alle nødvendige tillatelser er innhentet fra vernemyndighetene.

Kjeungskjæret fyrstasjon, Sør-Trøndelag. Foto: Kystverket.

Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen

Fredningsvedtaket er styrende for forvaltningen av fyreiendommen, og er rettslig bindende. Forvaltningsplanen er ikke rettslig bindende, men uttrykker Kystverkets vurdering av hva som vil

være en naturlig presisering og konkretisering av fredningsvedtaket, og etatens oppfatning av hvordan den fredede eiendommen bør utvikles. Konkrete tiltak kan ikke gjennomføres uten at vernemyndighetene har fattet vedtak om at de kan iverksettes. Det er Kystverket i den enkelte region som søker vernemyndighetene i det aktuelle fylke om tillatelse til tiltak.

Formidling med nytt elementsystem i betong. Foto: Kystverket.

Formidling

Fyrstasjonene er nasjonale kulturminner som skal dokumentere en viktig del av vår maritime kulturarv og Kystverkets historiske innsats for å trygge ferdseilen til sjøs. Samtidig er det et mål med fredningen at kunnskap om disse kulturminnene og deres historiske kontekst skal kunne formidles til allmennheten. Det er derfor viktig at all ny bruk bidrar til kunnskapsformidling og opplevelse av historien. Kystverket vil i samarbeid med Kystverkmusea (ved Lindesnes fyrmuseum) lage retningslinjer for utarbeidelse av formidlingsplaner for de enkelte fyrstasjonene, i et samspill mellom etaten, etatsmuseene og leietakerne. Det er videre utarbeidet en skiltmal for de fredede fyrstasjonene, for å gi etatens formidling av egen kulturhistorie et helhetlig, nasjonalt preg. Denne skiltmalen vil være styrende for hvordan utendørs informasjon og skilting utformes på de fredede fyrstasjonene. All utendørs informasjon skal godkjennes av Kystverket på forhånd.

Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene

På alle de fredete bygningene skal eksteriøret bevares mest mulig uendret. Enkelte bygninger er svært autentiske, mens andre er sterkt endret og modernisert. Ulike typer tiltak, som tilbakeføring og utskifting av bygningsdeler, vil derfor bli vurdert ulikt fra bygning til bygning.

Interiørene har for de aller fleste av fyrstasjonene ikke et like sterkt formelt vern som eksteriøret – unntaket er selve fyrtårnene, som er interiørfredet. For de øvrige bygningene er planløsning og konstruksjoner normalt omfattet av de enkelte fredningsvedtakene. Imidlertid bør en ved interiørmessige oppgraderinger og endringer legge vekt på å bevare størst mulig autentisitet med tanke på den historie fyrstasjonen skal formidle. Denne intensjonen må samtidig avveies i forhold til behovet for nødvendig bruksmessig oppgradering.

Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider

Alle endringer og større vedlikeholdsarbeider på en fredet bygning eller et fredet område skal dokumenteres. En søknad om tillatelse inneholder et minimum av beskrivelse av tiltaket, men dette er ikke tilstrekkelig dokumentasjon. Det vil bli gitt nærmere retningslinjer for hvordan nødvendig dokumentasjon skal utføres og arkiveres.

Krav til håndverkere

Generelt må håndverkere som arbeider på fredete bygninger, ha nødvendig kunnskap og erfaring fra antikvarisk arbeid. Det er viktig å ha den rette holdningen til dette arbeidet, beherske aktuelle teknikker, og å ha faglig grunnlag for å kunne ta riktige valg når det gjelder materialer og metode.

I noen tilfeller vil det være nødvendig med spesialkompetanse for at resultatet skal bli tilfredsstillende. Dette kan være ved restaurering av vinduer, dokumentasjonsarbeid, blanding av maling etter historisk resept, konserveringsarbeider mm. Når vernemyndigheten gir tillatelse til endringer, kan det settes vilkår om at utførende håndverkere har antikvarfaglig kompetanse.

Geitungen fyrstasjon, Rogaland. Foto: Kystverket.

Veiledere for vedlikehold

Det er behov for å sammenfatte retningslinjer for vedlikehold av fyrstasjonene, både de fredede og de ikke fredede, i egne veiledere for vedlikehold, og Kystverket er nå i ferd med å utarbeide slike veiledere. Denne prosessen vil også innebære nær kontakt med ulike vernemyndigheter, for å finne frem til løsninger som i størst mulig grad kan være felles for etatens fredede bygninger. I og med at søknad om dispensasjon avgjøres av den enkelte fylkeskommune, kan tolkning av og praksis i oppfølging av fredningsvedtakene variere noe fra fylke til fylke. Veiledere for vedlikehold bør kunne bidra til å harmonisere praksis ut fra et nasjonalt perspektiv, selv om de naturligvis ikke vil kunne erstatte kravene til saksbehandling i den enkelte sak.

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern

Grunnholdninger til vern

Kulturminner er en viktig del av vår samlede kulturarv. Bygningene dokumenterer tidligere tiders samfunnsforhold, levekår, liv og gjøremål,

byggeskikk og håndverksteknikker.

Gamle bygninger er ikke-fornybare ressurser, og de er primærkilder til kunnskap om fortida. Alle andre nedtegnelser, fotografier og registreringer innebærer grader av fortolkning. Bygningene er derfor en unik kilde til kunnskap og et umistelig grunnlag for framtidig forskning, enten det gjelder levekår, byggeteknikk, dekordetaljer eller lignende. Ved framtidig bruk og modernisering er det viktig at vi i minst mulig grad reduserer bygningenes verdi som historisk kilde. Som hovedregel skal man være svært varsom med å fjerne elementer i en fredet bygning – alle de historiske epokene som har nedfelt seg i det fysiske bygningsmiljøet, forteller en historie om bygningens og stedets utvikling. I noen tilfeller kan man imidlertid bli nødt til å prioritere mellom ulike faser. Unntaksvis kan det også vært aktuelt å tilbakeføre en bygning til en dokumentert tidligere tilstand.

Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper innen bygningsvernet

De viktigste grunnprinsippene er:

- Mest mulig av alle deler av bygningen skal bevares. Derfor må inngrepene ved vedlikehold og utbedring være så små som mulig.
- Det er bedre å vedlikeholde framfor å reparere, og det er bedre å reparere framfor å skifte ut.
- Det må brukes tradisjonelle materialer og metoder, både ved vedlikehold og eventuell utskifting.
- Skjulte deler av bygningen (konstruksjoner) er like viktige å ta vare på som synlige (overflater).
- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Det beste bygningshistoriske "arkivet" er bygningen selv.
- Gamle ombygginger og endringer av en bygning er ofte viktige å bevare. De kan fortelle om bygningens livshistorie gjennom skiftende stilretninger og bruk.
- Når noe fjernes eller endres, skal aktuell dokumentasjon bli nedtegnet og arkivert. I spesielle tilfeller sikres dokumentasjonen ved lagring av den fjernete bygningsdelen (nærmere retningslinjer vil bli utarbeidet for dette).
- Endringer skal om mulig være reversible. Når behovene endrer seg, kan de nye elementene fjernes og bygningen kan framstå slik den var før endringen.

Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper

Hovedregelen er at løpende vedlikehold utføres uten at vernemyndighetene trekkes inn, mens man må søke tillatelse for endringer. Grensen mellom vedlikehold og endring kan være vanskelig å definere, og ulike aktører kan ha ulik oppfatning av begrepene. Kulturminnevernets definisjon av vedlikehold er snever, i den hensikt å ivareta kulturhistoriske verdier.

Mange eiere har i beste mening utført "vedlikeholdsarbeid" på en slik måte at vernemyndighetene vurderer dette som endring/inngrep, som i verste fall er skadelig for kulturminnet. Dette kan for eksempel være bruk av for tett maling, som medfører avskalling og råteskader, eller utskifting av opprinnelige bygningsdeler som burde blitt istandsatt av en kyndig restaureringshåndverker. Vedlikeholdet av en fredet bygning er underlagt kulturminneforvaltningens overvåkning. Det kan oppstå usikkerhet om hva man kan utføre uten å spørre, og når man må søke om tillatelse.

Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare mest mulig av de gamle bygningsdelene og å hindre skader. Dette gjelder både synlige og skjulte konstruksjoner og elementer. Vedlikeholdet skal om mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med samme teknikk, utførelse og materialbruk. I praksis vil dette noen ganger bety merarbeid, andre ganger krever det bare omtanke og kompetanse.

Homlungen fyrstasjon, Østfold. Foto: Kystverket.

Ved å bevare de gamle bygningsdelene og overflatene beholder bygningen sin autenticitet, og dermed sin vitenskapelige kildeverdi og opplevelsesverdi. En kopi kan aldri fullt ut erstatte de opprinnelige bygningsdelene. Selv om kopien er nøyaktig likt utført, er minst to dimensjoner gått tapt:

1. Aldersverdien: Spor av "tidens tann" er borte. Vi kan ikke lenger berøre de samme materialene som våre forgjengere.

2. Sannhetsgehalten: Hvordan kan våre etterkommere vite at kopien er nøyaktig utført?

Kan de stole på at historien og byggeteknikken som formidles, er identisk med den opprinnelige?

Større vedlikeholdsarbeider og endringer

Det må søkes om tillatelse for større vedlikeholdsarbeider, større reparasjoner og endringer i en fredet bygning. Som oftest blir det gitt tillatelse når endringene er små og tiltaket er nødvendig for fortsatt bruk. Kulturminneforvaltningens oppgave er å passe på at det ikke blir gjort så mange endringer i årenes løp at det til slutt er lite igjen av det opprinnelige huset.

Eksempler på større vedlikeholds-/istandssettingsarbeider som krever tillatelse:

- endring av utvendig malingtype/farge, fjerning av eldre malinglag, overmaling av dekor og lignende
- vedlikehold av utvendig kledning som innebærer et betydelig omfang utskifting av råteskadet virke
- restaurering av vinduer der det er råteskader som innebærer betydelig innspunsing av nytt virke og forbedring/endring av tekniske løsninger

Eksempler på andre endringer som krever tillatelse:

- utskifting av bygningselementer, som utvendig panel, vinduer og ytterdører
- tildekking eller fjerning av eksisterende utvendige overflater
- oppsetting eller riving av innvendige lettvegger
- installering av våtrom eller kjøkken etc.
- fasadeendringer
- oppføring av tilbygg
- tilbakeføring til tidligere dokumenterbar tilstand

Et overordnet prinsipp er at alle endringer om mulig skal gjøres reversible, slik at de i framtida kan la seg tilbakeføre. Endringer og tilføyelser skal kunne fjernes uten at bygningen blir forringet. I praksis kan dette eksempelvis innebære at nye skillevegger festes slik at de lett kan fjernes uten å sette merkbare spor.

Tilbakeføring

Når vernemyndighetene skal vurdere forslag til endringer, vil de ta hensyn til hvilken periode – eventuelt flere perioder – i bygningens historie som fredningen søker å bevare. Hvis det er foretatt endringer i nyere tid, kan det i noen få tilfeller være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde et helt eksteriør, deler av bygningen, enkelte rom eller mindre bygningsdeler og detaljer. Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring skal kunne vurderes:

- Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier eller lignende) av den opprinnelige situasjonen.
- Tilbakeføring basert på gjetting kan normalt ikke godtas.
- De nyere tilføyelsene som fjernes eller tildekkes, har relativt lav/underordnet verdi.
- Kulturminnet er ikke for sterkt endret. Hus som har fått ny takform, hovedvolum eller lignende bør bevares slik de er. Tilbakeføring av vindustyper og kledning på en bygning med intakt hovedform, kan derimot være aktuelt.

KYA

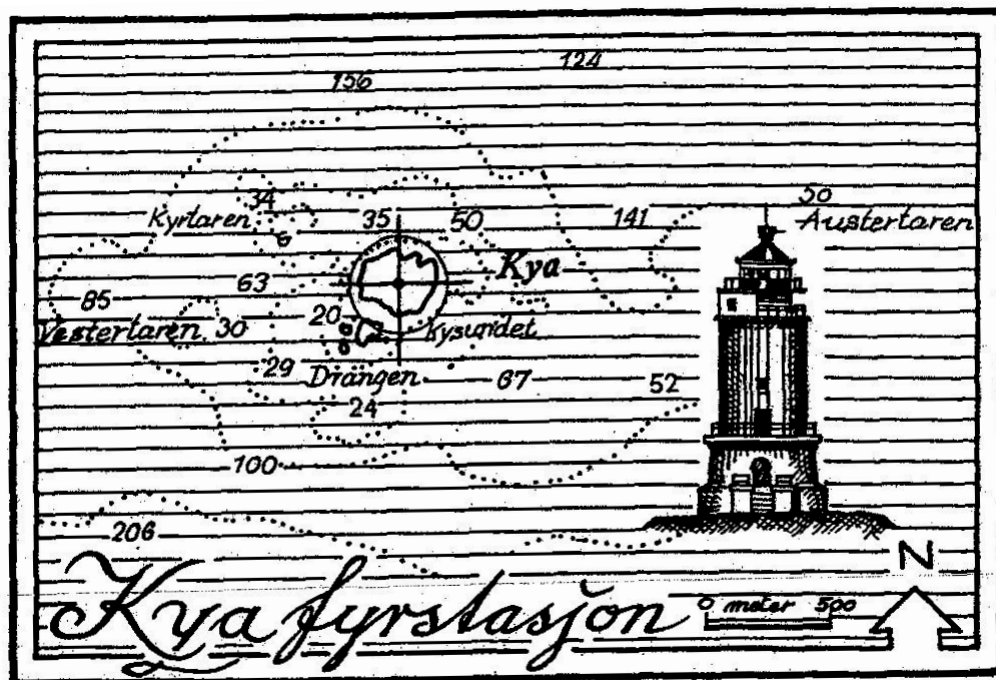
FYRSTASJON

SPEIELL DEL

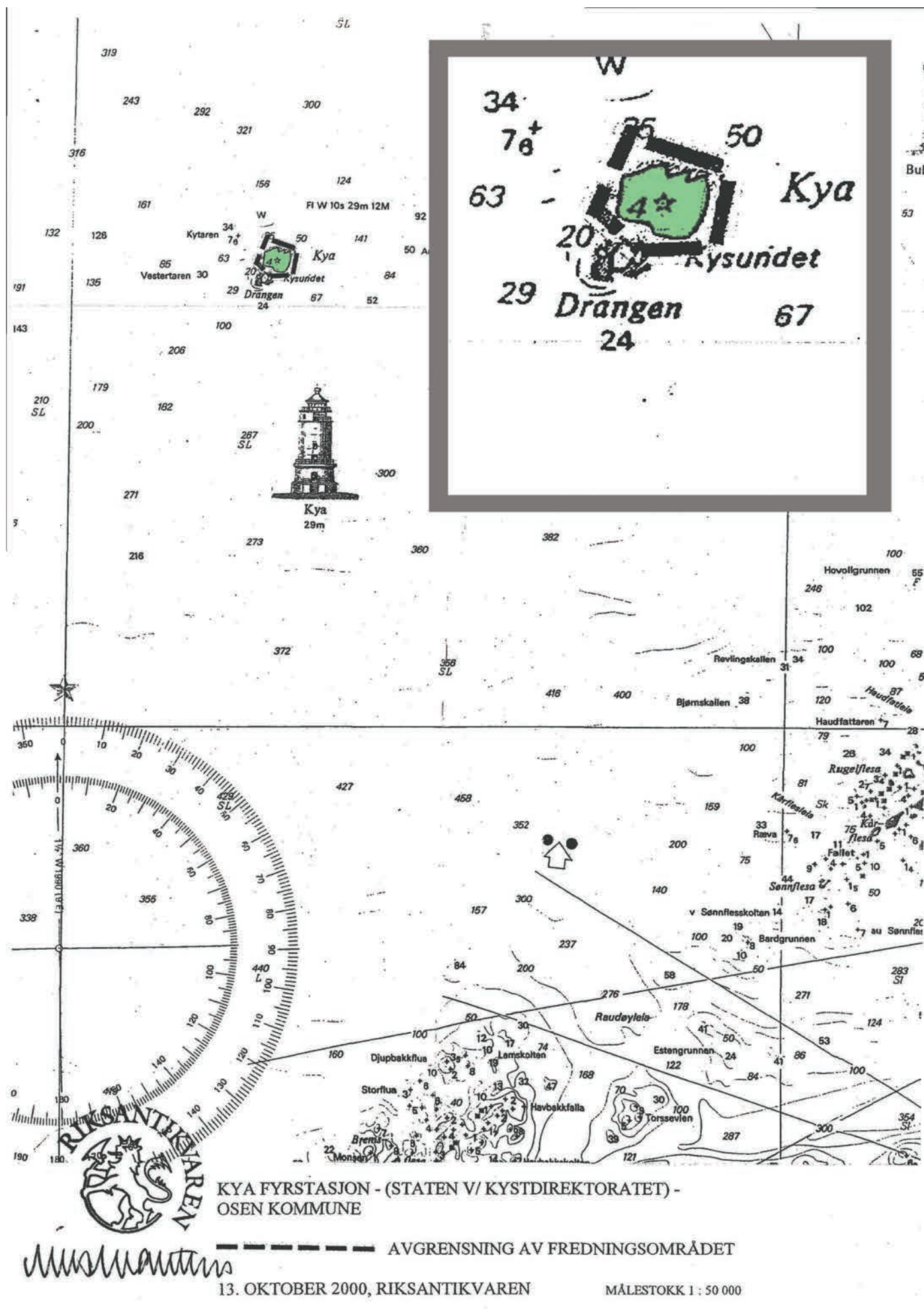
Kart

Situasjonskart

Hentet fra fredningsvedtaket.
Tegning: Sven Poulsson.

Kart over fredningsområdet ved KYA fyrstasjon:

Faktaopplysninger om Kya fyrstasjon

Eiendomsinformasjon			
Opprettet		1920	
Fylke	Trøndelag	Region	Kystverket Midt-Norge
Kommune		1633 Osen	
Fyrlistennummer		500000	
Dato for fredningsvedtak		1. november 2000	
Andre vernebestemmelser		Ingen andre vernebestemmelser.	
Eiendom (kommunenr., gårdsnr., bruksnr.)		1633 / 40 / 1	
Nummer i Askeladden	87498	Grunneier	Staten v/ Kystverket
Utleie		Ingen utleie	

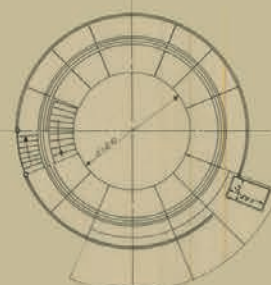
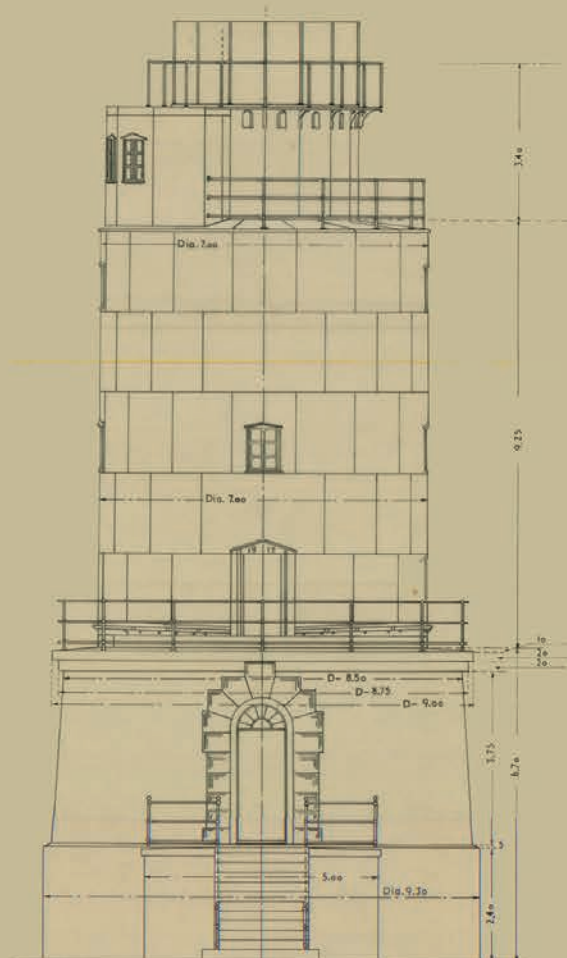
Oversikt over registrerte bygninger og konstruksjoner

Byggnr. i fredn. vedtaket	Bygnings-type	Bygg-status	GAB-nr.	Nummer i Askeladden	Verneklasse / §	Omfanget av fredningen
1	Fyrtårn	Intakt	10660912	87498-1	Klasse 1, kulturminneloven § 15	Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør.
2	Naust	Intakt	10660912	87498-2	Klasse 1, kml § 15	Fredningen gjelder bygningens eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/ romfordeling.
Det fredete området				87498-3	Klasse 1, kml § 19	Fredningen omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner §19. Fredningsområdet omfatter øya fyret ligger på (Staten v/ Kystverket). Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på vedlagte kart, datert 13. oktober 2000, og påført Riksantikvarens stempel, se forrige side.

Litt om fyrstasjonens historikk	Kya fyr ble opprettet i 1920 på en lav og værhard holme i den sørlige delen av Folda. Fyrdirektøren gikk bort fra de opprinnelige planene om en steinbygning til fyrbetjentene og deres familie. I stedet ble det bygget et 9 meter høyt støpejernfyr på en 7 meter høy sokkel av gråstein. Fyret ble tegnet av fyrvesenets ingeniør Lund. Selve støpejerntårnet ble levert av S.H. Lundh, Kristiania. Det ble satt inn et 2. ordens lynblinkapparat som ga et hvitt rundlysende lys med to lynblikker hvert 10. sekund. På 1980-tallet ble linsen erstattet med et 4. orden fast apparat. Betjeningen bestod av to faste fyrbetjenter og to reserveassistenter som deltok i vintermånedene. Alle måtte bo i fyrtårnet. Natt til 6. mars 1938 kom en orkan samtidig som det var en uvanlig høy vannstand. Til tross for at lykterutene i fyret står 100 m fra sjøkanten og 29 meter over havet ble hele fire ruter slått inn. Linsen fikk noen skader og 16 meter med gelender og rekkestøtter forsvant fra nederste galleri. Betongnaustets to vegger, tak og golv forsvant sammen med svingkranen og tralla. I tillegg forsvant 42 meter med skinnegang. Sommeren 1938 ble et nytt naust i betong satt opp og fyret ble reparert. I 1957 ble fyret bygget om til automatisk gassdrift. Året etter ble fyrstasjonen avbemannet. I 1974 ble fyret elektrifisert. I år 2000 ble Kya fyr fredet.
Vernestatus	Fyrstasjonen er fredet etter kulturminneloven §15 (bygninger) og §19 (området).
Formålet med fredningen	Formålet med fredningen av Kya fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg tilknyttet sjøfart, fyrvesen og kystkultur.
Fra Riksantikvarens fredningsbegrunnelse	Anlegget har fyrhistorisk og sosialhistorisk verdi med fyrbygningens plassering på den lille holmen som fortsatt viser de strenge fysiske rammer fyrbetjeningen hadde. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede det avsatte området for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.
Fyrstasjonens egenart, sårbarhet og tålegrense	Kya fyr er et kystfyr. Det er mye godt håndverk lagt ned i byggingen av fyret, bl.a. med den høye hogde natursteinssokkelen.
Kystverkets føringer for ny bruk og videre utvikling	Kya fyrstasjon har fått hard medfart av vær og vind, og tilstanden og beliggenheten tilsier at fyret er lite egnet til ny bruk.

FYRTÅRNET

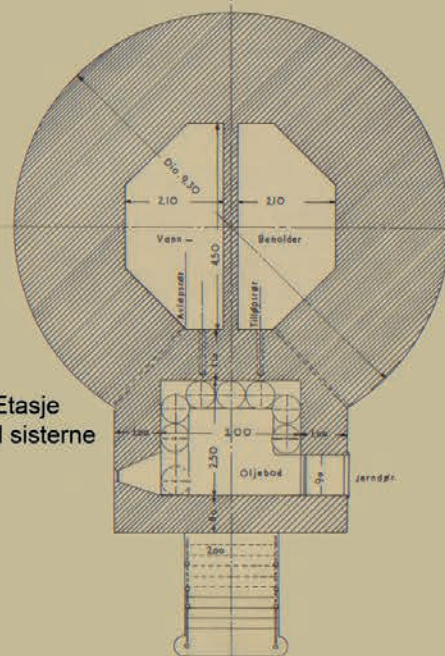
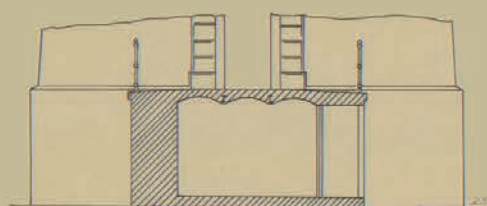
Bygningens navn	Fyrtårn	
Nummer i Askeladden	87498-1	
GAB nr.	10660912	
Byggnr. i fredn.vedtak	-	
Byggeår	1920	
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet	
Opprinnelig funksjon	Fyrtårn	
Fredningsomfang	Eksteriør og interiør	
Navigasjonsinstallasjon	4. ordens linse.	
Bygningsbeskrivelse	Det 22.5 m høye sylindriske støpejernstårnet står på en 7 m høy sokkel i huggen stein. Støpejernstårnet er malt rødt. Et galleri omkranser tårnet ved overgangen mellom steinfundamentet og støpejernstårnet. To gallerier omkranser selve støpejernstårnet; det ene rundt lyktehuset og det andre en etasje nedenfor. Tårnet rommer en liten og enkel boligdel med fire sovekabiner, i dag uten utstyr, men for øvrig uendret.	
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Naturstein på fjell 3. Grunnmur: Naturstein 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Støpt betong 6. Yttervegger: Støpejernselementer 7. Ytterdører: Støpejern 8. Vinduer: Støpejern 9. Tak: Metall platetak 10. Taktekking: Metallplate 11. Takrenner og nedløp: Innebygget i takflate / skrudd nederst på veggelementer. 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Bindingsverk med trepanel kledning 16. Etasjeskiller: Jernbjelker med bord, og støpte dekker i de to nederste etasjene. 17. Innvendige trapper: Støpejernelementer 18. Piper og ildsteder: 1 pipestokk som går fra 2. etasje (tidl. proviantrom) 19. Luker og ventilasjon: Naturlig ventilasjon via lyrer og ventiler i lyktehuset. 20. Galleri og balkong: 3 gallerier i forskjellige høyder, ved sokkel og rundt lyktehus.	
Endringshistorikk	Fyrtårnet er lite endret siden det ble etablert. 2. etasje er litt forenklet mht innvendige vegger.	
Retningslinjer for videre utvikling	Det er verken nødvendig eller ønskelig med bygningsmessige endringer av fyrtårnet. Det skal normalt ikke være adgang til selve navigasjonsinstallasjonen for andre enn Kystverkets personell.	
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper. Endring av eksisterende eller montering av ny fast innredning / installasjon er søknadspliktig. Dette gjelder også i forbindelse med Kystverkets egen virksomhet.	

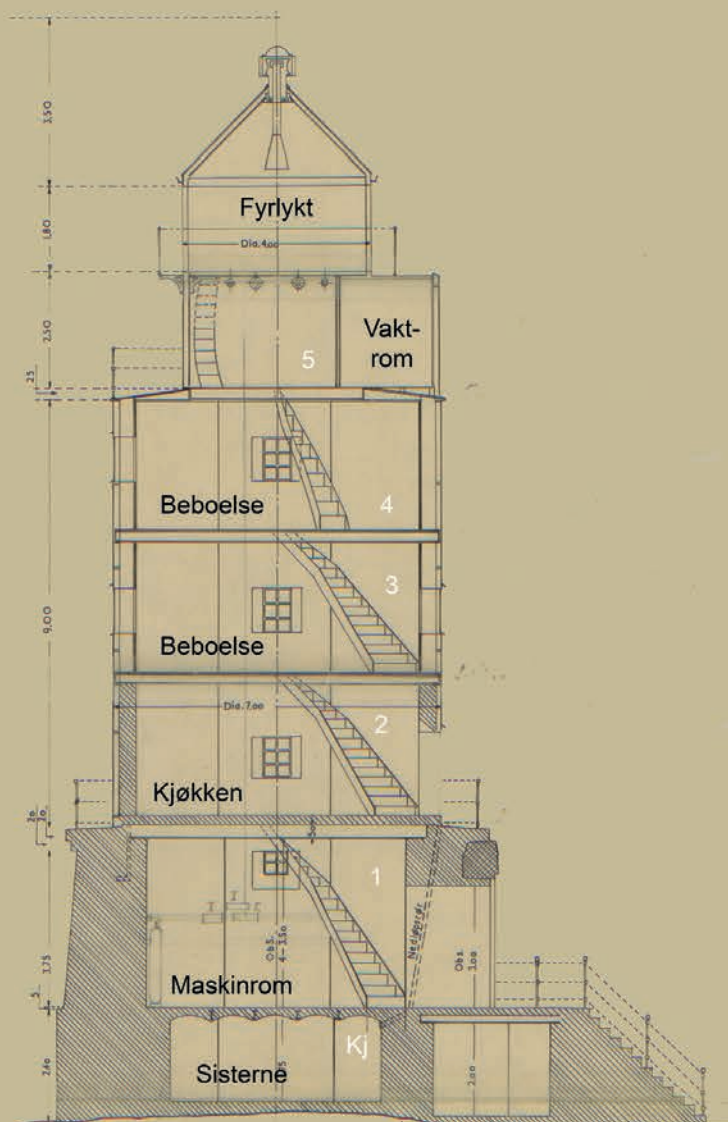
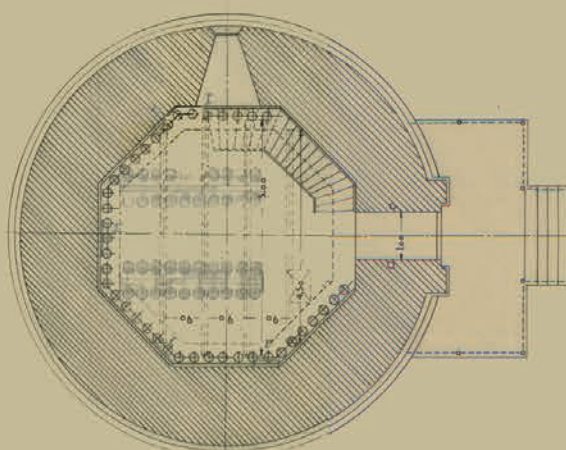
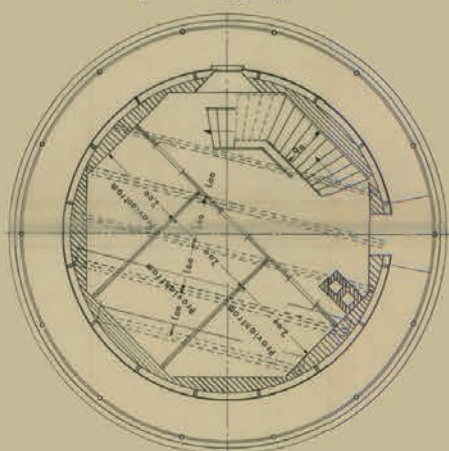
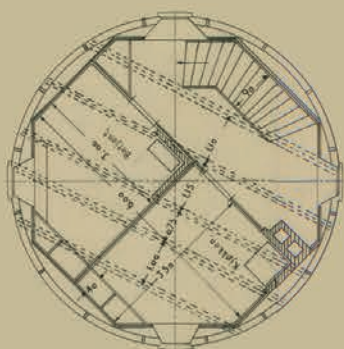
Vaktrom mm

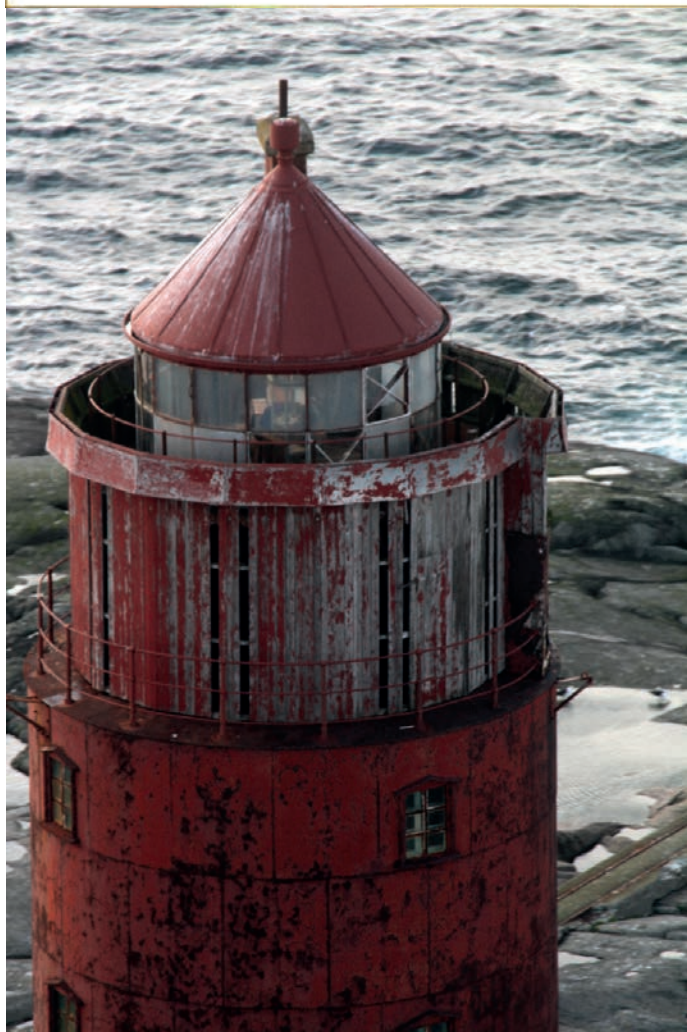
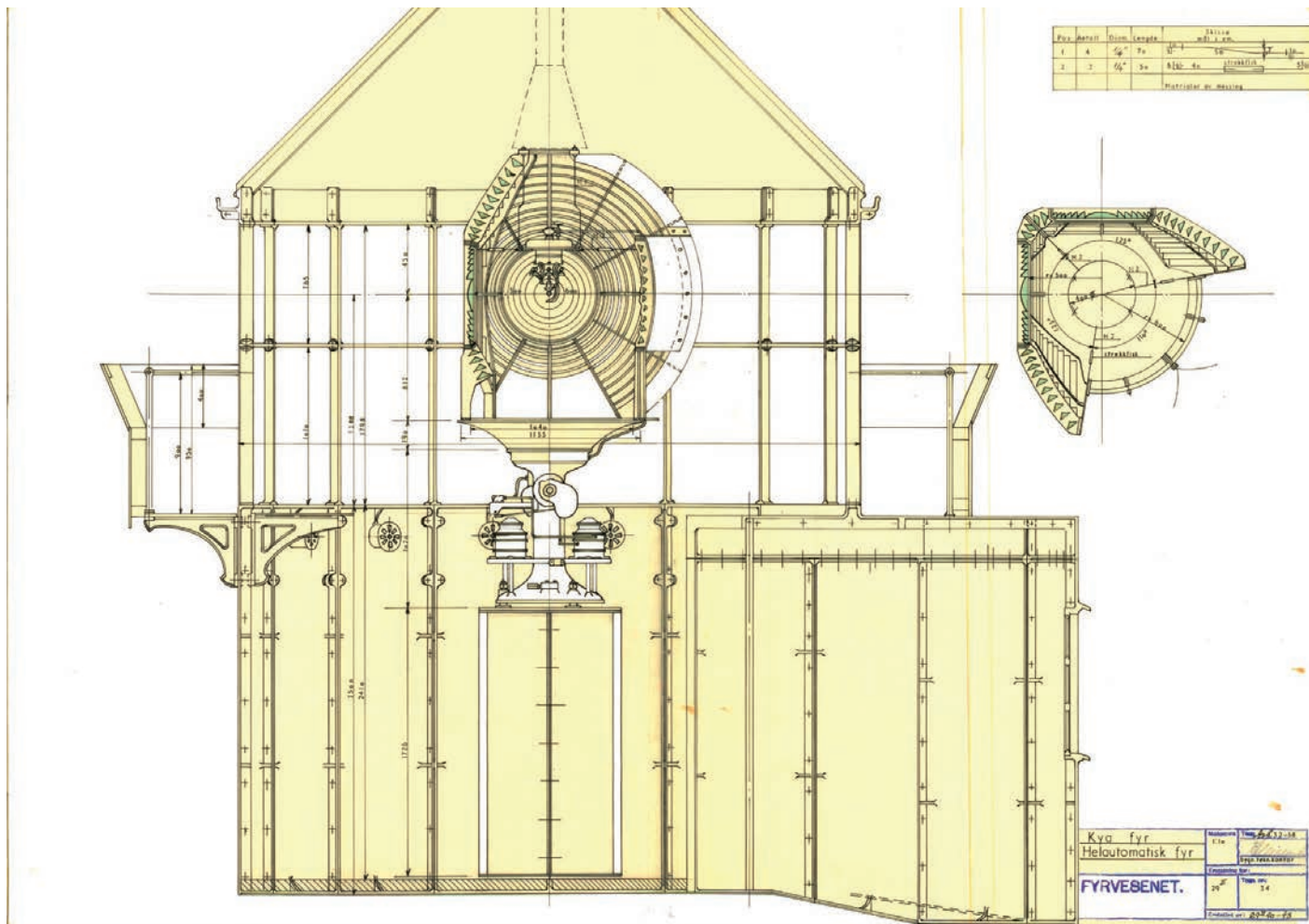
Beboelse 2 pers.

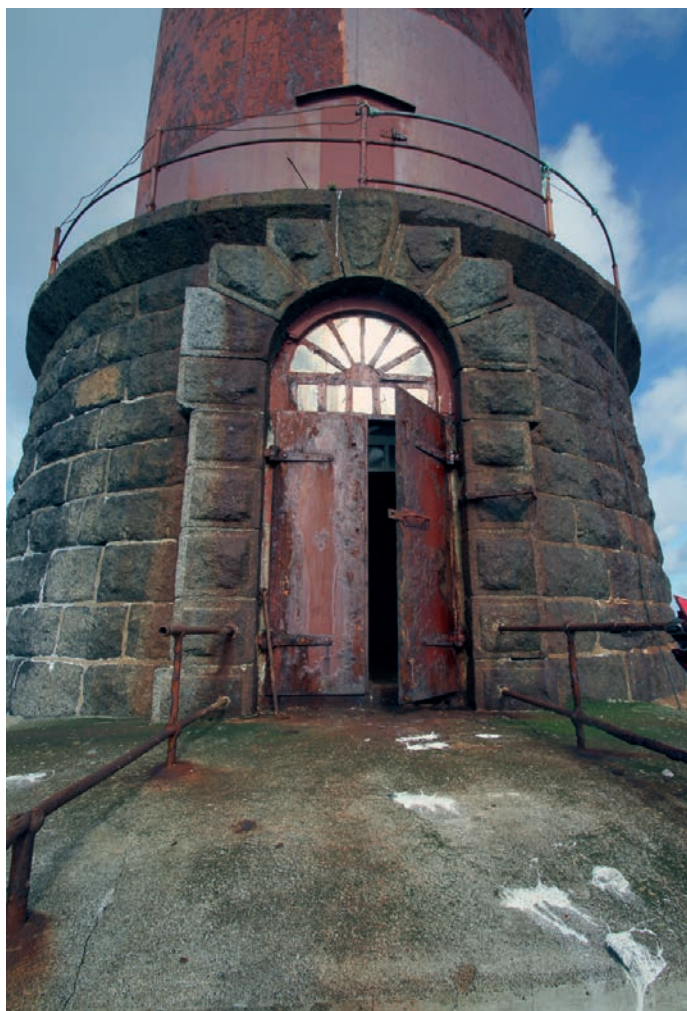
Etasje
med sisterne

FYRTAARN ATA 04 STORHOLMEN	Midnight	From 1916	Clear Land
	1:50	From 1953	(B) Draining etc.
FYRVESENET.	Fire-keeping	From 1916	Clear Land
		From 1953	(B) Draining etc.

Øverste del av fyrtårnet

Over: Inngangspartiet med vinduer i 1920-talls klassisme.

Over: Støpejernsdelen av fyrtårnet.

Under: Fyret står på en solid natursteinsokkel.

Sokkelen og inngangspartiet sett mot nordøst.

1. etasje med maskinrom

Soverom, 3. etasje.

Etasje med kjøkken og soverom, 3. etasje.

Soverom, 4. etasje.

Innredning på kjøkken i 3. etasje.

Soverom, 4. etasje.

Vindu i tårnet

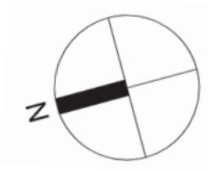
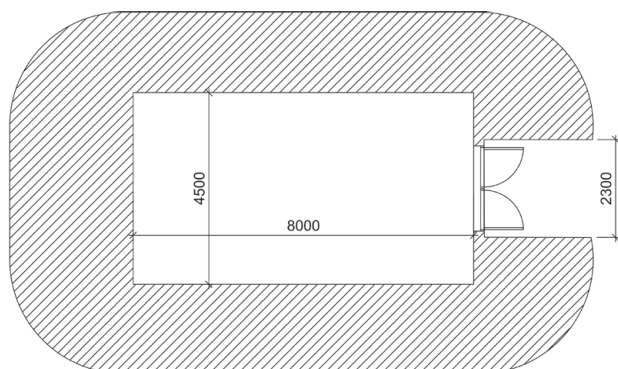

Vaktrom, 5. etasje.

Naust

Bygningens navn	Naust	
Nummer i Askeladden	87498-2	
GAB nr.	10660912	
Byggnr. i fredn.vedtak	-	
Byggeår	1938	
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet	
Opprinnelig funksjon	Naust	
Fredningsomfang	Fredningen gjelder naustets eksteriør samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur.	
Bygningsbeskrivelse	Naustet er bygget i betong og har hvelvet takform. Det har fått denne formen for å ha størst mulig motstandskraft mot påkjenninger fra havet. I fronten mot sjøen har det doble labankdører.	
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Betong på fjell 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Støpt betong 6. Yttervegger: Støpt betong 7. Ytterdører: Labank 8. Vinduer: Ingen 9. Tak: Støpt betong 10. Taktekking: ingen 11. Takrenner og nedløp: Ingen 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Ingen 16. Etasjeskiller: Ingen 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Ingen / Naturlig ventilasjon	
Endringshistorikk	Naustet ble bygget i 1938, etter at det opprinnelige betongnaustet ble ødelagt av orkan i mars 1938. Naustet er siden ikke endret, bortsett fra forfall, rust og råde pga værpåkjenninger.	
Retningslinjer for videre utvikling	Bygningen er ikke egnet til ny bruk.	
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Dør er ødelagt og mangler. Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.	

Over (og under): Naustet sett fra syd.

Over: Rester etter tidligere labankdør.

Interiør i naustet

Naustets interiør, sett mot inngangen og båttrekket.

Landingen, med rest av kranfundament og rekkverk.

Det fredete området

Fra Riksantikvarens fredningsvedtak:

Omfanget av fredningen:

Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet foreslås å omfatte hele holmen som fyrstasjonen ligger på. Fredningsområdet er avmerket på vedlagt revidert kart datert 13. oktober 2000, og påført Riksantikvarens stempel.

Innenfor fredningsområdet er det foruten bygningene kulturminner som landing og støpt vei med skinner som fører ned til landingen.

Formålet med fredningen: Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede det avsatte området for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.

Fredningsbestemmelser:

Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre anleggets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen.

Kystverkets kommentarer:

Skjøtsel av området:

Skilting: All utendørs skilting er søknadspliktig. Det skal legges opp til en nøktern og enhetlig bruk av skilting. Skiltingen skal være i tråd med Kystverkets retningslinjer for skilting, og hovedformålet er formidling av fyrstasjonens historie. Andre offentlige myndigheters skilting skal i størst mulig grad tilpasses Kystverkets skilting.

Annet:

Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner

Region	Fredete fyrstasjoner	Bygninger	Ikke fredete fyrstasjoner	Bygninger	SUM
Sørøst	20	i Kystverkets eie	8	i Kystverkets eie	28
	Torbjørniskjær		Struten		
	Homlungen		Strømtangen Fredrikstad		
	Færder		Digerudgrunnen		
	Store Færder (ruin)		Steilene		
	Svenner		Tvistein		
	Stavernsodden		Langøytangen	delvis	
	Jomfruland		Songvår		
	Strømtangen Kragerø		Søre Katland		
	Stavseng				
	Lyngør				
	Ytre Møkkalasset				
	Store Torungen				
	Lille Torungen				
	Homborsund				
	Grønningen				
	Oksøy				
	Ryvingen				
	Hatholmen				
	Lindenes				
	Lista				
Vest	12		11		23
	Eigerøy	delvis	Lille Prestskjær		
	Feistein		Viberodden		
	Kvitsøy		Flatholmen		
	Geitungen		Fjøløy		
	Utsira		Ryvarden	delvis	
	Røværsholmen		Holmengrå		
	Slåtterøy		Kvanhovden		
	Hellisøy		Hendanes		
	Utvær		Ulvesund		
	Geita		Skongenes		
	Ytterøyane		Kråkenes		
	Stabben				
Midt-Norge	19		16		35
	Runde		Svinøy		
	Grasøyane		Flåvær		
	Hogsteinen		Lepsøyrev		
	Alnes	delvis	Erkna		
	Ulla		Storholmen		
	Ona	delvis	Flatflesa		
	Kvitholmen		Bjørnsund		
	Grip		Hestskjær		
	Haugjegla		Stavenes		
	Sletringen		Tyrhaug		
	Sula	delvis	Skalmen		
	Vingleia		Terningen		
	Halten		Finnvær		
	Kjeungskjær		Asenvågøy		
	Kaura		Grinna		
	Buholmråsa		Gjeslingene		
	Kya				
	Nordøyen				
	Sklinna				
Nordland	10		8		18
	Bremstein		Ytterholmen		
	Åsvær		Træna		
	Myken		Kalsholmen		
	Landegode		Tennholmen		
	Måløy-Skarsholmen		Barøy		
	Tranøy		Moholmen		
	Skrova		Glåpen		
	Skomvær		Værøy		
	Anda				
	Andenes				
Troms og Finnmark	7		3		10
	Hekkingen		Torsvåg		
	Fugløykalven		Fruholmen		
	Slettnes		Helnes		
	Kjølnes				
	Makkaur				
	Vardø				
	Bøkfjord				Tils.
Totalt antall	68		46		114

Senter for eiendom og kultur
28.06.2012

Likelydende brev til:

- Kystdirektoratet
- Kystverket 3. distrikt
- Osen kommune
- Sør-Trøndelag fylkeskommune

KYA FYRSTASJON - (STATEN V/KYSTDIREKTORATET) - OSEN KOMMUNE

VEDTAK OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER §§ 15 OG 19, JFR. § 22

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 §§ 15 og 19, jfr. § 22, fatter herved Riksantikvaren vedtak om fredning av Kya fyrstasjon i Osen kommune.

Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Miljøverndepartementet til Riksantikvaren ved departementets vedtak av 30. juni 1989 med endringer fastsatt 23. desember 1992.

Omfanget av fredningen

Fredningsvedtaket omfatter støpejernstårnet med fyrlykt og naustet på fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 15. Fredningen gjelder fyrtårnets eksteriør og interiør, og naustets eksteriør samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur.

Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet foreslås å omfatte hele holmen som fyrstasjonen ligger på.

Fredningsområdet er avmerket på vedlagt revidert kart datert 13. oktober 2000 og påført Riksantikvarens stempel.

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen av Kya fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg tilknyttet sjøfart, fyrvesen og kystkultur.

Riksantikvaren

Dronningens gate 13

Postboks 8196 Dep, 0034 Oslo

Telefon: 22 94 04 00 Telefaks: 22 94 04 04 E-post: riksantikvaren@ra.no

RIKSANTIKVAREN

Fredningsbestemmelser

De følgende fredningsbestemmelsene er fastsatt med hjemmel i lov om kulturminner §§ 15 og 19. Bestemmelsene gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid samt forskrift om faglig ansvarsfordeling.

1. Riving

Det er ikke tillatt å rive bygningene eller deler av disse.

2. Ombygging

a) Fyrtårn

Det er ikke tillatt å bygge om bygningens eksteriør eller interiør.

b) Naust

Det er ikke tillatt å bygge om bygningens eksteriør eller interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur.

3. Utskifting av materialer mm.

a) Fyrtårn

Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold i bygningens eksteriør eller interiør, er ikke tillatt.

b) Naust

Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold i bygningens eksteriør, er ikke tillatt.

4. Tilbakeføring

Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på dokumentert grunnlag og etter godkjenning av forvaltningsmyndighet.

5. Vedlikehold

Vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

6. Det fredete området

Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre anleggets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen.

7. Fredningen skal ikke være til hinder for den tekniske drift av fyrstasjonen.

Delegasjon av dispensasjonsmyndighet.

I henhold til Forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven av 29. mai 2000, kap. 3 § 12, er myndighet til å gi dispensasjon fra fredning og fredningsbestemmelser for områder fredet etter kulturminnelovens § 19 delegert til

fylkeskommunen. I henhold til forskriftens § 12 overfører Riksantikvaren til fylkeskommunen myndighet til å gi dispensasjon fra fredning og fredningsbestemmelser for bygninger og anlegg på Kya fyr som er fredet etter kulturminnelovens § 15 jfr. § 15a. Myndighetsoverføringen i henhold til den nye forskriften medfører ingen endring i forhold til fredningsforslaget. Fyret med bygninger, anlegg og området rundt skal som helhet forvaltes av fylkeskommunen.

Følger av fredningen

Når det gjelder behandling av fredete områder, bygninger og anlegg, vises det til bestemmelsene i lov om kulturminner §§ 15a-19 og 21 samt fredningsbestemmelsene over.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i verk alle typer bygningsmessige arbeider og utomhusarbeider utover vanlig vedlikehold innenfor det fredete området. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes. Er det tvil om et tiltak er å anse som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen kontaktes.

Det er eier som har ansvaret for det løpende vedlikehold av fredete bygninger, anlegg og områder.

Bakgrunn for fredningssaken

Fredningen av Kya fyrstasjon har sin bakgrunn i et samarbeid mellom Kystdirektoratet og Riksantikvaren om utarbeidelse av en plan for bevaring og bruk av fyrstasjonene i landet. På grunnlag av planen er det valgt ut et representativt utvalg av landets fyrstasjoner som skal vernes gjennom fredning.

Fyrstasjonene langs kysten er markante kulturminner som på en spesiell måte er med på å karakterisere Norge som kyst- og sjøfartsnasjon. Fyrstasjonene har både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi; kulturhistorisk ved deres tilknytning til sjøfart, fyrvesen og kystkultur og arkitektonisk ved deres særegne form og plassering. Oppbyggingen og utviklingen av et landsomfattende fyrssystem med over 200 fyrstasjoner spredt langs hele kysten, er et av de mest omfattende prosjekter den norske stat har gjennomført.

I dag er fyrstasjonene utsatt for store forandringer med hensyn til bruk og drift. Dette har gjort det nødvendig å ta stilling til hvilke fyrstasjoner som skal bevares i sin nåværende form. Gjennom fredning vil Riksantikvaren legge antikvariske prinsipper og retningslinjer til grunn for den videre behandling og bruk av fyrstasjonene. Dessuten ønsker Riksantikvaren at fyrstasjonene skal ha fredningsstatus som kulturminner av nasjonal verdi og interesse.

Eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Staten v/Kystdirektoratet eier Kya fyrstasjon.

Kya fyrstasjon har ingen reguleringsmessig status. Holmen som fyrstasjonen ligger på, er ikke tatt med i kommuneplanens arealdel.

Kya fyrstasjon som kulturminne. Beskrivelse av anlegget

Kya fyrstasjon har en dramatisk beliggenhet på en liten holme langt ute i havet utenfor Buholmråsa. Fyrstasjonen ble opprettet i 1920 og er et kystfyr. Stasjonen består av et høyt støpejernstårn, et naust og en landing. Landingsforholdene er vanskelige selv i godvær. Kya er en av kystens mest værharde fyrstasjoner, og er påført flere skader i løpet av årene.

Det 22.5 m høye sylindriske støpejernstårnet står på en 7 m høy sokkel i huggen stein. Støpejernstårnet er malt rødt. Et galleri omkranser tårnet ved overgangen mellom steinfundamentet og støpejernstårnet. To gallerier omkranser selve støpejernstårnet; det ene rundt lyktehuset og det andre en etasje nedenfor. Tårnet rommer en liten og enkel boligdel med fire sovekabiner, i dag uten utstyr, men for øvrig uendret.

Naustet er bygget i betong og har hvelvet form. Det har fått denne formen for å gi havet minst mulig motstand. I fronten mot sjøen har det doble labankdører.

Innenfor fredningsområdet er det foruten bygningene kulturminner som landing og støpt vei med skinner som fører ned til landingen.

Fyrstasjonen ble automatisert og avfolket i 1958.

Nærmere beskrivelse

For nærmere beskrivelse av Kya fyrstasjons historie vises det til vedlagte utdrag fra «Norges fyr» (Bjørkhaug og Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket

«Nasjonal verneplan for fyrstasjoner»s vurdering

I "Nasjonal verneplan for fyrstasjoner" er det gitt følgende vurdering av Kya fyrstasjon:

«Anlegget har fyrhistorisk og sosialhistorisk verdi med fyrbygningens plassering på den lille holmen som fortsatt viser de strenge fysiske rammer fyrbetjeningen hadde.»

Det følger av lov om kulturminner § 15 at Riksantikvaren kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Videre kan Riksantikvaren i henhold til lov om kulturminner § 19 frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet.

På bakgrunn av vurderingen ovenfor finner Riksantikvaren at Kya fyrstasjon er et så verdifullt bygningsanlegg i både kulturhistorisk og arkitektonisk sammenheng at det oppfyller betingelsene for fredning etter bestemmelsen i § 15.

Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, henhold til bestemmelsen i § 19. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede det avsatte området for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.

Saksgang frem til fredningsvedtaket

Varsel om igangsettelse av fredningssak ble i samsvar med lov om kulturminner § 22.1 meddelt Kystverket 3. distrikt, Osen kommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune i brev av 6. september 1995. Samtidig ble meldingen kunngjort i Adresseavisa A/S, Arbeider-Avisa og Fosna-Folket. Det er ikke kommet inn uttalelser til varselet.

Det ble deretter utarbeidet fredningsforslag som ble sendt på høring til berørte parter i brev av 25. november 1999. Forslaget ble samtidig lagt ut til offentlig ettersyn i Osen kommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune samt kunngjort i Norsk lysingsblad, Adresseavisa A/S, Arbeider-Avisa og Fosna-Folket. Det er kommet inn tre (3) uttalelser til fredningsforslaget:

1. Uttalelse fra Kystverket 3. distrikt i brev av 7. desember 1999
2. Uttalelse fra Sør-Trøndelag fylkeskommune i brev av 31. januar 2000
3. Uttalelse fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag i brev av 10. februar 2000

Kystverket 3. distrikt understreker i sitt brev at som eier av de fleste fredete fyrstasjonene vil dette medføre store økonomiske forpliktelser dersom de foreslåtte fyrstasjoner i distriktet skal holdes i den stand. Med det budsjettet Kystverket har til å utføre dette arbeidet er det lite realistisk å klare denne oppgaven uten at det blir satt av midler til dette formål. I budsjettforslaget for 2000 er det lite som tyder på at vedlikehold av nedlagte fyrstasjoner er tatt hensyn til.

Kystverket 3. distrikt informerer om at rebemanning av Buholmråsa fyrstasjon er under behandling. Det foreligger per i dag ingen avklaring av denne saken.

Sør-Trøndelag fylkeskommune har i hovedutvalget i divisjon næring, samferdsel og kultur den 18. januar 2000 behandlet fredning av fyrstasjoner i Sør-Trøndelag. Hovedutvalget fattet følgende vedtak:

- Sør-Trøndelag fylkeskommune er positiv til fredningen av de foreståtte ni fyrstasjonene/tåkeklokke.
- Fredningsbestemmelsenes punkt 4 bør endres slik at punktet ikke oppfordrer til tilbakeføring, og viser til saksfremlegget for nærmere redegjørelse. Vi foreslår følgende ordlyd: "Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende kan bare tillates i de tilfeller hvor det foreligger særskilte grunner, og under forutsetning

av at tiltaket kan gjøres på dokumentert grunnlag og etter godkjenning av forvaltningsmyndighet.

- Både med dagens eier- og bruksforhold og ved eventuelle eierskifter og bruksendringer vil forvaltningen av disse kulturminnene påføre fylkeskommunen en ikke ubetydelig arbeidsmengde/kostnad. Vi kan ikke se at høringsforslaget vedr. de ovennevnte ni fyrstasjoner inneholder tilstrekkelig vurderinger omkring dette.

Riksantikvaren setter pris på at Sør-Trøndelag fylkeskommune er positiv til fredning av fyrstasjonene i fylket. Når det gjelder Sør-Trøndelag fylkeskommunens ønske om å endre punkt 4 i fredningsbestemmelsene, finner ikke Riksantikvaren dette nødvendig. Tilbakeføring av de fredete kulturminnene må godkjennes av forvaltningsmyndigheten som gjennom fredningsbestemmelsen har kontroll/styringen over evt. tilbakeføring.

Vedrørende fylkeskommunes kostnader som følge av fredningene vil Riksantikvaren bemerke at det er eier som har det økonomiske ansvaret for vedlikeholdet av fredete anlegg. I Sør-Trøndelag er det Staten v/Kystdirektoratet som står som eier av 8 av de 9 fyrstasjonene som er foreslått fredet. Det er bare Rødberg tåkeklokke som er i privat eie (eies av Museet Kystens arv) og som kan søke om økonomisk støtte fra fylkeskommunen.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag er positiv til fredningsforslagene. Videre opplyser Fylkesmannen at 3 av fyrstasjonene som er foreslått fredet ligger i områder som er fredet etter naturvernloven. Foruten Halten og Finnvær fyrstasjon gjelder dette Buholmsråsa fyrstasjon, som ligger i Buholmsråsa fuglelivsfredningsområde i Osen kommune. Fylkesmannen gjør oppmerksom på at det riktige sjøkartet for Kya fyrstasjon er nr. 45 Roan-Grunnan, og ikke sjøkart nr. 41 Frøya-Gjæsingen som er benyttet i fredningsforslaget.

Riksantikvaren vil i fredningsvedtakene få inn de rette opplysningene om vern etter naturvernloven på de ulike fyrstasjonene. For Kya fyrstasjon vil sjøkart nr. 45 bli benyttet i fredningsvedtak.

Fredningsforslaget av 25. november 1999 ble i brev av 27. mars 2000 oversendt Osen kommune for behandling i kommunestyret.

Riksantikvaren har mottatt brev av 8. september 2000 fra Osen kommune. Osen kommune vedtok å godkjenne fredningsforslaget for Kya fyrstasjon i kommunestyremøte 7. september 2000. På bakgrunn av kommunestyrets vedtak og ovenstående begrunnelse finner Riksantikvaren det riktig å fatte vedtak om fredning av Kya fyrstasjon.

Opplysninger om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens fredningsvedtak kan påklages til Miljøverndepartementet, jfr. Forvaltningslovens § 28. Eventuell klage skal stiles Miljøverndepartementet, men sendes Riksantikvaren. Klagefrist er 3 uker innen mottakelsen av fredningsvedtaket.

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med lov om kulturminner § 22,5.

Vennlig hilsen

Nils Marstein
riksantikvar

for Unni Grønn

Vedlegg: - Kart, datert 1. september 1999
- Kopi av utdrag fra «Norges fyr» (Bjørkhaug, Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Gjenpart

m/vedlegg: - Miljøverndepartementet
- Sør-Trøndelag fylkeskommune, Kulturetaten
- Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Miljøvernadv.

Likelydende brev til:

Kystdirektoratet
P.b. 8158 Dep
0033 Oslo

Kystverket 3. distrikt
Ystenesgt. 41
6007 Ålesund

Osen kommune
7740 Steinsdalen

Sør-Trøndelag fylkeskommune
Munkeg. 10
7004 Trondheim

Kya fyrstasjon

BELIGGENHET:

Søndre Folla, midt på Kya holme, ca. 15 km ut i havet vest for Setervika.
64 27,9 10 13,3, Osen kommune

OPPRETTET:

1920

FYRBYGNING:

Rødt jerntårn på hvit mursokkel, 22,5 m

LYSKARAKTER:

2 lynbl. hv. 10. sek. Hvitt, rundtlysende

LYSSTYRKE:

194 000 cd (2. orden)

LYSETS HØYDE:

29,0 m over høyvann

LYSVIDDE:

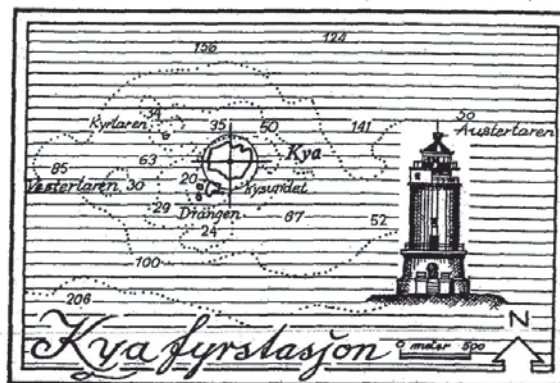
15,6 n mil

BRENNETID:

25.7.—12.5.

ENDRET:

1958 automatisert og avfolket

Tegning etter sjøkart.

Fyret sett fra sydøst. Foto Kystdirektoratet.

Bevilgning til bygging av Kya fyr ble gitt i 1915. Fordi holmen blir overskyt av sjøen under urolig vær var det planlagt å føre opp en fyrbygning av gråstein hvor det skulle innredes boliger for fyrbetjening med familier, i likhet med det som var gjort på Træna fyr.

I budsjettforslaget året etter uttaler fyrdirektøren bl.a. at han etter nærmere undersøkelser ikke tør fastholde forslaget, da sjøen antakelig slår så sterkt inn over skjæret at der kan være fare selv for en steinbygning. Og selv om bygningen ikke blir bortrevet, vil forholdene ganske sikkert bli slik «... at kvinder ikke vil kunne holde det ut uten at deres nerver blir ødelagt». Han foreslår at det istedenfor den påtenkte steinbygningen med familiebolig bare bygges et jerntårn med bolig for de fyrbetjenter som trengs for å røkte fyret. Forutsetningen var da at tjenesten ble ordnet som på Grip fyr med to faste fyrbetjenter og to reserveassistenter som kunne delta i tjenesten i vintermånedene.

Etter at denne planen var vedtatt, ble det ført opp en solid 7 m høy gråsteinssokkel. I det 9 m høye støpejernstårnet på sokkelen ble det innredet et lite værelse for hver av fyrbetjeningen foruten et felles kjøkken og nødvendige proviant- og kullrom samt vannbeholder. Et 2. ordens lynblinkapparat ble plassert i en sylindrisk fyrlykt på toppen.

Landingsforholdene var på grunn av sjødraget vanskelige selv på godværsdager. Ved landingsste-

det var det bygd en solid kai med svingkran. Kranen måtte tas ut og stues inn igjen i naustet hver gang det var bruk for den. Naustet var bygd av betong med en skinnegang til landingsstedet.

Det viste seg at forholdene på Kya fyr under styggværsperioder var verre enn man hadde forestilt seg. I så henseende var fyrdirektørens avgjørelse med hensyn til endring i byggeplanen et lykkelig valg. Et steinmurhus med store flater ville neppe ha klart de store påkjenningene av sjøen. Antakelig var orkanen natten til 6. mars 1938 den verste påkjenning fyret hadde hatt. Orkanen inntraff sammen med usedvanlig høy vannstand og gjorde store ødeleggelser både på sjø og land, særlig i Folla—Vikna-området.

Om forholdene på Kya fyr denne natten gir kanskje fyrvokterens rapport om skadene det beste vitnesbyrd. Det er en liste på 32 punkter om sjøens herjinger og gjenstander som er slått i stykker eller borte. Her gjengis de mest alvorlige:

124

Øverst t.v.: Kya fyr under bygging. Foto Kystdirektoratet.

Nederst t.v.: Fra byggefasen, med arbeidsbrakken (t.h.) som ble fjernet kort tid etter at fotografiet ble tatt. Foto Kystdirektoratet.

Over: Fyrstasjonen med naustet som ble forsterket etter ødeleggelsen i 1936. Foto 1981.

1. 4 store lykteruter innslått. (Lykterutene står 29 m over havet og over 100 m fra sjøkanten.)
2. Fyrlinsen skadet, mange bortslåtte stykker.
3. Vindu i reserveassistentens værelse slått inn.
4. 16 m gelender og 7 rekkestøtter på nederste galleri borte.
5. Naustets 2 vegger, tak og gulv borte (betong-naust).
6. Alt som var oppbevart i naustet borte, bl.a. svingkran og en tralle.
7. 35 m skinnegang ute og 7 m i naustet borte.

I fyrvokterens rapport står det bl.a.: «Fyret var passet til kl. 01.00 om natten, da sjøen slo inn lykterutene og slokte fyret. På grunn av sjø som

trengte inn fra et 3 m² hull i lykterutene, samt fra et innslått vindu i et av tårnets værelser, måtte betjeningen søke ned i kull- og vedboden som er nederst i tårnet.»

At det var et overhending vær den natten kan forfatteren underskrive. Han var styrmann på hurtigruteskipet «Irma» som, til tross for orkanmelding, gikk ut fra Rørvik ca. kl. 20.00 den 5. mars og ble liggende på været på Folla hele natten. Fartøyet kom inn ved Buholmråsa ved åttetiden neste dag og til Trondheim ut på ettermiddagen. Etter sjøens herjinger så fartøyet ut som om det var blitt bombet. Fire mann var skadet, en alvorlig. Ingen av fartøyet fire livbåter var brukbare — en av dem var blitt slengt over salongen og hadde havnet på akterdekket. Aktermasten var brukket. «Det var en heksegryte det hele, det kan ikke beskrives,» uttalte førstestyrmann Sæveraas (senere losoldermann i Oslo) til Adresseavisen.

For fyrvesenet var det også en kostbar natt, med skader på fyrlykter og merker til over kr. 200 000,-.

I budsjettet for 1956 ble det foreslått at Kya fyr skulle endres til automatisk drift. Det ble bl.a. vist til stormnatten den 6. mars 1938. Videre ble det fremholdt at fyrbetjeningen som bodde i tårnet, fristet en meget ensom og utsatt tilværelse, da tårnet var lite skikket som menneskebolig. Betjeningen var utsatt for en meget sterk nervepåkjenning på denne stasjonen, selv robuste personer hadde problemer med å gjøre tjeneste her. Det ville være ønskelig å få stasjonen gjort automatisk, slik at man kunne unngå fast betjening.

Inngangspartiet på Kya fyr. Foto 1981.

Gassbelysning ble valgt, idet gassen teknisk sett også kunne drive linseapparatet. I 1957 ble forandringen utført, men bemanningen ble værende på stasjonen enda et år, da man ønsket erfaring for hvordan anlegget virket.

I 1974 ble Kya fyr igjen forandret, nå med elektriske batterier som driftsmiddel.